

задекларована і чекає докладного вивчення. Подальші наукові розвідки особливо у напрямі з'ясування механізмів, форм, змісту комунікативної взаємодії цього різновиду більш докладно окреслять шляхи вирішення деяких існуючих освітніх проблем.

Список літератури

1. Бурбан Н. М. Спілкування і предметна діяльність // Проблеми гуманітарних наук. Наукові записки ДДПУ. – Дрогобич: Редакційно-видавничий ДДПУ імені І. Франка, 1998. – Випуск 2. Філософія. – С. 47-55.
2. Возняк В. Філософсько-педагогічні міркування // Філософська і соціологічна думка – №1, 1996. – С. 201-223.
3. Євтодюк А. В. Синергетично-футурологічний вимір сучасної філософії освіти // Практична філософія. – №13. – 2004. – С. 218-228.

4. Лукашевич М. П., Мигович І. І. Теорія і методи соціальної роботи. – 2 видання, доповнене і виправлене. – К.: МАУП, 2003. – 168 с.

5. Педагогічна соціологія / В. Болгарін та ін. – Тернопіль: Підручники і посібники, 1998. – 144 с.

6. Реан А. А. Психологія личности: Социализация, поведение, общение / А. А. Реан. – М.: АСТ, СПб: Прайм – ЕВРОЗНАК, 2007. – 407, (9) с.

7. Рижак Л. Освіта як трансактне спілкування: філософський аналіз // Проблеми гуманітарних наук. Наукові записки ДДПУ. – Дрогобич : Редакційно-видавничий ДДПУ імені І. Франка, 2002. – Випуск 10.–. С. 4-14.

8. Фуллан М. Сила змін: вимірювання глибини освітніх реформ. – Львів: Літопис, 2000. – 269 с.

Н.И. Ашиток

ПРОБЛЕМА ВЫБОРА КОММУНИКАТИВНОЙ ПАРАДИГМЫ ОБРАЗОВАНИЯ

В статье рассмотрена специфика коммуникации в системе оборудования на рубеже тысячелетий, связанной с формированием постнеклассической ее парадигмы.

N. Ashytok

THE PROBLEM OF CHOICE OF EDUCATION COMMUNICATIVE PARADIGM

In the article the specific character of communication in the system of equipment on the border of millenniums, related to forming of post-nonclassical paradigm is considered.

УДК 298.9 (045.2)

І.В. Богдановський, канд. філос. наук, доц.

ФЕНОМЕНОЛОГІЧНО-ГЕРМЕНЕВТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ПОБУДОВИ ТИПОЛОГІЗАЦІЇ НЕТРАДИЦІЙНОЇ РЕЛІГІЙНОСТІ

Гуманітарний інститут Національного авіаційного університету

В статті розглядаються основні підходи до побудови типологізації нетрадиційних релігійних організацій на основі використання феноменологічних та герменевтичних методів та принципів.

Вступ

В наш час полікультурне суспільство характеризується значним розповсюдженням новоутворених релігійних організацій, що отримали різні назви: «нові релігії», «молодіжні релігії», «секти», «культи», «позаконфесійні релігії», «деструктивні релігії», рух «Нью Ейдж», «альтернативні релігійні рухи» тощо. У вітчизняній релігієзнавчій літературі для позначення релігійних новацій все частіше використовують терміни: «нетрадиційні релігії» і «нові релігійні рухи». Масове розповсюдження таких об'єднань у другій половині ХХ ст. поставило перед дослідниками проблему вироблення універсальної методології й типологізації для аналізу феномену нетрадиційної релігійності.

Аналіз наукових досліджень і публікацій

Значний внесок у розробку соціально-філософських теорій релігії й релігійного досвіду, а також конкретно-історичних проявів цього феномену внесли такі відомі філософи, релігієзнавці та соціологи, як Й.Вах, М.Вебер, У.Джеймс, Е.Дюркгейм, М.Еліаде, І.А.Ільїн, П.Сорокін, Е.Трьольч та ін. У зарубіжному релігієзнавстві питання методології досліджень нетрадиційних релігій та їх організацій були розроблені такими авторами, як А.Баркер, П.Бергер, Д.Макдауелл, Д.Стюарт, Р. Ван дер Леува, Д.Бекфорд, В.Брайн, Р.Вудноу, Т.Робінс та ін. Загальні філософські та методологічні проблеми сучасної філософії релігії, а також проблеми взаємовпливу релігії як цілісного феномену і різних інститутів сучасного суспільства отримали розвиток в

працях Е.Г.Балагушкіна, П.С.Гуревича, О.М.Краснікова, М.П.Мчедлова, В.Н.Назарова, В.М.Тараненко, Д.М.Угріновича й інших дослідників. У вітчизняній релігієзнавчій літературі проблемам типологізації нетрадиційних релігійних організацій присвячені роботи О.Л.Дворкіна, Л.І.Григор'євої, С.М.Дударенко, Е.М.Мірошнікової, Л.Н.Митрохіна, Б.З.Фалікова, В.Б.Яшина та ін. Слід підкреслити неоднозначність існуючих дослідницьких підходів до діяльності нетрадиційних релігійних організацій. Поляризація думок зумовлена відмінністю методологічних позицій і методик дослідження діяльності й поведінки прихильників нетрадиційних релігій, суперечливістю та новизною досліджуваного феномену, а також конфесійною і політичною заангажованістю ряду дослідників.

Постановка мети

Метою статті є виявлення ознак нетрадиційної релігійності за допомогою феноменологічних і герменевтичних методів; аналіз основних понять та категорій, які застосовуються для позначення різноманітних виявів нетрадиційної релігійності; встановлення критеріїв типологізації нетрадиційних релігійних організацій.

Основна частина

Ускладнює вирішення поставлених завдань відсутність загальноновизнаного поняття «релігія». Різні представники філософської і богословської думки минулого й сьогодення сформулювали власні визначення релігії. Розглянемо основні підходи. Отці християнської церкви розуміли релігію як відновлення і

утвердження зв'язку людини з Богом через спокутну жертву Ісуса Христа; у неоплатоників релігія постає суб'єктивною вірою в існування світу надприродних сутностей; для Ф.Шлейєрмахера релігія стає наслідком залежності людських істот від нескінченного, вічного й абсолютного; Е.Тайлор вважав, що релігія ґрунтується на вірі в існування невидимих безтілесних істот, що помітно впливають на людське життя; Дж.Фрейзер зазначав, що релігія виникає з практик поклоніння могутнім стихіям, що породжують у людини відчуття безпорадності; К.Маркс і Ф.Енгельс мали на увазі під релігією сукупність образів та ідей, які у спотвореному ілюзорно-фантастичному вигляді відображають сили, які панують над людьми; Е.Дюркгейм релігією називав систему вірувань і обрядів, яка має відношення до священного й об'єднує всіх тих, хто дотримується цих вірувань та обрядів, тобто релігія виступає як основний інтегруючий чинник суспільства; Дж.Дьюї розумів під релігією універсальний засіб захисту загальних цінностей та ідеалів; А.Уайтхед вважав, що релігією є система світоглядних положень особи, які визнаються нею істинними та які здатні змінити її погляди й поведінку тощо. Ці визначення релігії свідчать про те, наскільки складним для розуміння є феномен релігії, скільки різних психологічно-суб'єктивних та соціально-об'єктивних факторів у ньому переплетено. Узагальнюючи наведені визначення можна сказати, що релігія є сферою духовного життя суспільства, групи, індивіда, способом практично-духовного освоєння світу і сферою духовного виробництва. Вона також є способом подолання людського самовітчуження й феноменом культури.

Разом із поняттям «релігія» існує відмінне від нього поняття «релігійність». Свого часу відомий учений П.Сорокін досліджував проблему релігійних трансформацій. Зміна релігійних рухів і застої в них залежать від соціального устрою життя. Століттями релігії можуть залишатися майже незмінними. Потім раптом наступає епоха криз; починається інтенсивне релігійне бродіння; індивіди масами починають перекочувати з однієї релігії в іншу; одні релігійні групи худнуть, іноді зникають абсолютно; інші – з'являються і ростуть з дивовижною швидкістю. Живучість вірувань слідує з тісного їх зв'язку з відчуттями та емоціями людини. Якщо «ідеології» й «догми» відповідають їм, то вірування будуть зрозумілими і розповсюдяться.

У зв'язку з цим релігійність і відрізняється від релігії – вона відображає стан свідомості віруючих, де характерною рисою є віра в існування понадприродного, яке, у свою чергу, виступає об'єктом поклоніння. Ступінь релігійності дозволяє виділяти кількісні відмінності у представників різних конфесій. Значне посилення ролі релігії в сучасному українському суспільстві було спричинено саме зростанням ступеню релігійності. Проте разом із зростанням кількості переконаних і послідовних прихильників релігійних угруповувань, має місце й чисто зовнішня, неглибока релігійність, а також захоплення містикою, теософією, оккультизмом, астрологією й хіромантією, які традиційно засуджуються офіційними церквами.

Дослідження релігійних феноменів – релігійності і релігійного досвіду – знаходить своє віддзеркалення у феноменології релігії. Ґрунтуючись на принци-

пах емпіризму, об'єктивності й нейтральності в оцінках, представники феноменології релігії ставлять своїми завданням вивчення форм, структур і елементів різних релігій, виявляючи логіку релігійних понять та відчуттів. Такий підхід дозволяє на основі вироблення загального напрямку історичних досліджень релігійних феноменів зрозуміти й нетрадиційні релігійні явища.

Один із головних представників феноменології релігії П.Бергер, досліджуючи проблему співвідношення релігійної традиції і релігійного досвіду, особливо підкреслював значущість феноменологічного методу, наголошуючи, що сам термін «феноменологія» слід розуміти лише як «метод дослідження феномену таким, яким він явлений у людському досвіді, не піднімаючи питання про остаточний його статус у реальності» [1, с. 302]. Феноменологічний метод дослідження нетрадиційних релігій містить описативну й типологічну їх характеристику. Представники описативної феноменології приділяють увагу, насамперед, систематизації нетрадиційних релігійних феноменів, підкреслюючи свою прихильність до історичного підходу щодо їх вивчення. Типологічна феноменологія, виявляючи і вивчаючи різні типи релігій, трактує феноменологію релігії як систематичне вивчення форм релігії й як розділ релігієзнавства, в якому класифікуються та систематично досліджуються релігійні поняття, ритуали, міфологічні традиції з морфологічно-типологічного погляду. На думку представника типологічної феноменології М.Еліаде, релігійний феноменолог не зобов'язаний вивчати релігійні явища в їх історичному контексті, а повинен класифікувати й типологізувати релігійні феномени незалежно від часу та місця їх виникнення й розвитку, а потім показати фундаментальну єдність феноменів одного і того ж типу.

Разом із тим феноменологічний метод містить недоліки, наприклад, він може призводити до інтелектуальної плутанини, а в своїх крайніх формах тяжіє до соліпсизму. Часто гіпотези, які висувуються його прихильниками, не сприяють розумінню релігійних явищ і не пояснюють їх. Тому для кращого розуміння нетрадиційної релігійності дуже важливо доповнювати феноменологічний метод методами та принципами герменевтики. На думку О.М.Краснікова, наукове релігієзнавство слід доповнити методологічними принципами герменевтики (що включають в себе обдарованість інтерпретатора, володіння ним відчуттями релігії, інтелектуальним, емоційним і вольовим настроєм), тоді воно стає не лише наукою, але й мистецтвом розуміння релігії. Голандський феноменолог Р. ван дер Левуа проголосив, що метою феноменології релігії є розуміння релігійних феноменів. Відмінність між поясненням і розумінням і, відповідно, відмінність методів того й іншого є відносною; вони взаємопов'язані, адже пояснення сприяє розумінню, а розуміння є однією з передумов пояснення.

Підставою будь-якої релігійної віри, згідно з І.А.Льїним, є «особистий релігійний досвід, а його джерелом – пережите в цьому досвіді Откровення» [2, с. 38]. Відповідно, при вивченні феномену нетрадиційної релігійності особливої ролі набуває релігійний досвід, як набір настанов, вірувань і дій, пов'язаних з двома типами досвіду – досвідом над-

природного й досвіду священного. Відмітимо основні формальні критерії релігійного досвіду, сформульовані відомим феноменологом релігії Й.Вахом. Він указував, що релігійний досвід є відповіддю на те, що переживається нами як гранична реальність. У релігійному досвіді ми реагуємо не на певне одичне явище, матеріальне або нематеріальне, а на те, що визначає й зумовлює всі моменти, які конституюють світ нашого досвіду. Релігійний досвід є тотальною відповіддю тому, що сприймається нами як гранична реальність, і є найінтенсивнішим переживанням з усіх, на які спроможна людина, оскільки він зароджується в конфліктах між різними базисними спонуканнями й мотиваціями. Релігійний досвід має практичну складову, оскільки він включає в себе певний імператив і зобов'язання, що спонукають людину до дії.

Розглядаючи різноманітність релігійного досвіду, У.Джеймс представляє його більш менш універсальним, виявляючи в різних культурних традиціях дивну схожість. «Якщо ми оглянемо все поле людського релігійного досвіду, ми знайдемо в ньому величезну різноманітність... думок; але відчуття й загальна поведінка майже у всіх випадках є однаковими: стоїки, християни і буддистські святі по суті нічим не відрізняються один від одного в своєму практичному житті. Теорії, які створені релігіями, різняться між собою, і є елементами похідними й другорядними; якщо ви хочете вловити сутність релігії, ви повинні вдивлятися у відчуття, в спільну життєву поведінку, як в елементи більш постійні» [3, с. 399].

Методологія дослідження феномену нетрадиційних релігійних організацій, потребує попереднього аналізу категоріально-понятійного апарата. Слід почати з визначення того, що є традиційною релігією. У вітчизняному релігієзнавстві під традиційними релігіями розуміють ті, що зберігаються впродовж тривалого часу на певній території й передають наступним поколінням релігійні комплекси, які відроджуються і розвиваються в межах їх етнічних або державних кордонів. Традиційні релігії глибоко вкорінені в побуті, системі свят і обрядів, міфології, типі й способі мислення, культурі певного етносу або спільноти людей. Відповідно, нетрадиційні релігії – це такі релігійні комплекси, які історично не успадковані від минулих епох певним етносом, не вкорінені в його побуті й культурі, а розповсюджуються в результаті місіонерської діяльності проповідників з їх історичної батьківщини. Нетрадиційними для певних етносів можуть бути як світові релігії, що є традиційними для інших етносів, так і нові релігійні утворення, які базуються на синкретичній основі. Термін «нові релігійні рухи» використовують для позначення досить різних організацій, більшість з яких існує у своїй теперішній формі, починаючи з середини ХХ ст. Для характеристики нетрадиційних релігійних організацій часто застосовується термін «секта». Секта виникає як опозиційна течія стосовно до пануючих релігійних напрямів. Для сект характерна претензія на винятковість своєї ролі у суспільстві, доктрини, цінностей і настанов. З цим пов'язані тенденції до ізоляції, переконання adeptів секти у своїй обраності, в них чітко виявляється прагнення до духовного переродження, підставою якого вважається суворе дотримання певного етич-

ного кодексу і ритуальних розпоряджень.

Церковними кругами слову «секта» був наданий негативний смисловий відтінок. Наприклад, професор Свято-Тихонівського Богословського інституту О.Л.Дворкін, виходячи з аналізу етимології слова «секта», розділяє їх на історичні та тоталітарні. Слово «секта» може мати дві основні етимології. По-перше, воно може походити від латинського *secare* – відсікати (частину від цілого). Такі секти виникають внаслідок відокремлення від панівної в тому чи іншому суспільстві релігійної традиції. По-друге, – від латинського *sequi* – слідувати (за певним лідером, який указує напрямом руху). Перші секти О.Л.Дворкін називає історичними, а другі – тоталітарними. Він указує, що «тоталітарні секти застосовують обман... нав'язливу пропаганду для залучення нових членів, застосовують цензуру інформації, використовують інші неетичні засоби контролю над особою, психологічний тиск, залякування й іншим формам утримування членів в організації» [4, с. 44]. Такі терміни, на нашу думку, несуть негативну оцінку й далекі від наукового релігієзнавства, тому їх застосування має бути досить обмеженим. Негативне навантаження виникло після трагічних випадків, в результаті діяльності деяких релігійних організацій, таких як Аум Сінрікьо, Храм сонця, Гілка Давида і т. ін. Отже, аналізуючи специфічний категоріальний апарат, ми згодні з висновком М.П.Мчедлова про існування «об'єктивних чинників, які дозволяють дослідникові використовувати поняття «нетрадиційна релігія» з метою опису, дескрипції, не додаючи цьому поняттю політико-правового виміру і не вбачаючи в цьому підстави для дискримінації або виправдань яких-небудь віросповідань» [5, с. 52].

У контексті аналізу понять «церква» і «секта» один із видатних представників протестантської теології Е.Трьольч говорив про необхідність введення поняття, яке б позначило новий соціальний тип містики, розуміючи під ним таку соціальну реальність, за якої релігійні орієнтації пов'язані саме з окремою особою й дуже рідко утворюють комунікативні форми. В сучасному релігієзнавстві таке явище називають культом. Серед західних дослідників культових організацій слід згадати праці А.Баркера та В.Брайна. А.Баркер вважає, що основною особливістю нетрадиційних релігій є їх генеза, яку він тлумачить як продукт духовного пошуку молоді. Це релігії першого покоління віруючих: все інші особливості визначає саме демографічний склад релігійних спільнот. Від молодої людини нетрадиційна релігія може вимагати більшого часу й сил, чим від людини більш зрілого віку. Саме молодим властива непримирненне переконання у тому, що саме вони володіють істиною, тому їх рух мало готовий адаптуватися до обставин (з погляду його членів, іти на компроміс). Характеризуючи нові релігійні рухи, В.Брайан відзначає такі властиві їм риси, як екзотичне походження і незвичність, що привертає суспільну увагу; новий культурний стиль життя; високий ступінь залученості в рух; наявність харизматичного лідера; послідовниками є переважно молоді люди з освічених та забезпечених шарів суспільства; діяльність на міжнародному рівні; нетривалий час існування. Вітчизняні дослі-

дники Є.Г.Балагушкін, П.С.Гуревич, І.Я.Кантеров, Л.Н.Мітрохін та ін. виділяють основні ознаки, характерні для нетрадиційних релігійних організацій: часову, віросповідну, організаційну і вікову.

1. Часова ознака. Ці релігії виникли в XIX-XX століттях, вони не прив'язуються до якоїсь однієї території як до свого історичного коріння. Їх особлива активність виявляється в епохи кризи і суспільних потрясінь, у переломні періоди історії, пов'язані з глибокими змінами економіки й побуту, політичних настроїв, загального світовідчуття людини.

2. Віросповідна ознака. Хоча віровчення нетрадиційних релігій часто складається з різномірних елементів, воно володіє певною унікальністю. На перше місце висуваються сюжети релігійно-філософського містицизму, за допомогою яких виражається релігійний радикалізм нетрадиційних релігій, що вступає в конфронтацію з офіційними веровченнями традиційних церков. Ще одна віроповчальна особливість — наявність програм швидкого, простого й ефективного вирішення проблем людини і суспільства загалом: обіцянка здоров'я, миру, надії на досягнення у майбутньому щастя та ін.

3. Організаційна ознака. Нетрадиційним релігійним організаціям властиві особливі форми організаційного устрою: «центри», місії, колонії, комуни, «сім'ї», фонди і т. ін. Нерідко ці організації об'єднуються у світовому масштабі. В деяких нетрадиційних релігійних організаціях панують авторитарні відносини. Харизматичний лідер, який стоїть біля витоків таких рухів, проголошується божественною особою — новим втіленням Христа, Мойсея, Крішна або новим богом у людському тілі. Спираючись на свій «божественний» статус, лідер претендує на безмежну владу в громаді і вимагає безумовного послуху від прихильників. Послідовники нетрадиційних релігій повинні також підкорятися своїм безпосереднім начальникам (наприклад, проповідникам, що очолює релігійну спільноту і т. ін.) оскільки вважається, що божественна влада передається від керівника організації вниз ієрархічною драбиною.

4. Вікова ознака. До нетрадиційних релігійних організацій зазвичай вступають молоді люди. Тільки не обтяжена сім'єю й роботою молода людина, наприклад, член «Церкви Христа», може дозволити собі щодня декілька годин присвятити місіонерській діяльності.

Розгляд основних ознак нетрадиційних релігійних організацій, дає нам можливість підійти до питання про їх типологізацію. Для цього слід виділити наступні критерії, на базі яких повинна будуватися така типологія: об'єктивність, яка передбачає урахування як загальних рис, властивих усім нетрадиційним релігіям, так і особливих та унікальних для кожної з її форм; систематизацію та історичне дослідження нетрадиційних релігій; демонстрацію динаміки релігійного життя; і, нарешті, чітке розуміння того, що саме класифікується.

Важливо відмітити, що зміст типологізації залежить від використовуваного понятійного апарату. В типологіях авторів, які оперують такими термінами, як «тоталітарна секта», або «деструктивний культ», простежується негативне ставлення до нетрадиційних релігій загалом. Так, при конфесійному підході

до складання типології, передбачається віднесення до нетрадиційних релігій усього спектру вперше привнесених або самостійно виникаючих релігійних феноменів, об'єднуючи цією назвою як позаконфесійні форми містики, окультизму, так і найбільш оригінальні, ті, що мають власні віроповчальні доктрини та практики, релігії. Нерідко включаються в список нетрадиційних такі релігії, які у науковому релігієзнавстві визначаються як національні або світові.

Т.Гандоу і Г.Чернер виділяють чотири групи нетрадиційних релігій: ново-індуїстські рухи різних гур, синкретично-спірітуалістичні й етичні новоутворення, світоглядно-терапевтичні групи і «молодіжні релігії» з християнським підтекстом. Д.Макдауелл і Д.Стюарт також поділяють нетрадиційні релігії на чотири групи: західні, східні, культу «Нового Часу» і групи, що стоять на порозі змін. Причому, до останніх автори чомусь віднесли і Церкву адвентистів Сьомого дня. Схожої позиції дотримуються й сучасні вітчизняні православні антикультуристи, які, у свою чергу, можуть віднести до «сект» і «ересей» разом із Білим Братством, і католиків, і послідовників найбільших протестантських церков, наприклад, баптистів та п'ятидесятників.

Загалом конфесійно орієнтовані автори, визначаючи нетрадиційні релігії і створюючи їх типології, виходять з практично-місіонерських цілей. В найбільш поширених варіантах таких типологій нетрадиційні релігії співвідносяться з початковою релігійною традицією, до якої вони, з погляду дослідників, тяжіють. Отже, в цьому випадку питання вирішується через призму ставлення до релігійних конкурентів, а не через філософсько-методологічне осмислення явища й пошуку об'єктивних критеріїв типологізації цього специфічного релігійного феномену. Отже, спираючись на зазначені вище критерії типологізації, можна сказати, що конфесійний підхід до класифікації нетрадиційних релігій, м'яко кажучи, є необ'єктивним, оскільки у ньому не враховуються унікальні риси кожного нетрадиційного релігійного руху, й, тим більше не враховуються соціальні аспекти їх діяльності, як форми їх маніфестації в суспільстві.

Але є типологізації іншого роду, автори яких більш об'єктивно підходять до поставленої проблеми, дотримуючись нейтральних понять і термінів. Найпоширенішими типологізації виходять із зіставлення нетрадиційних релігій із початковою релігійною традицією. В них, перш за все, виділяють «неохристиянські», «неоорієнталістські» культу, до яких додають інші групи, наприклад, універсалістські, псевдосциєнтистські, окультні, терапевтичні, психоспірітуалістичні та ін. Наприклад, у типологізації, запропонованої Б.З.Фаліковим, нетрадиційні релігійні організації поділяються на чотири типи. Це, по-перше, релігійні об'єднання, імпортовані з інших культурних ареалів. Генетично вони можуть походити з глибокої старовини, і «новизна» їх полягає лише у тому, що вони функціонують в іншому культурному контексті. До другого типу дослідник відносить нетрадиційні релігії, які виникли в результаті подрібнення традиції. Їх генеза, на його думку, походить від сект. Третій тип — рухи, які вийшли із західної окультної традиції. Коріння цієї традиції йде в глибоку старовину, але організаційно нетрадиційні релігії цього типу почали

оформлюватися лише на початку XVIII ст. як спекулятивне масонство й розенкрейцерство. Четвертий тип — синкретичні рухи, що складаються з перерахованих вище компонентів. Лише вони, на думку Б.З.Фалікова, і є нетрадиційними релігіями у вузькому значенні цього терміну. Звичайно, витoki синкретизму ведуть у минуле, але в нинішньому вигляді — це синкретизм безмежний, в якому Захід і Схід не просто зійшлися, але й злилися воедино. Наприклад, віровчення організації АУМ Сінрікьо, яка виникла в Японії, і американського «Сходження» складаються з одних і тих самих компонентів: буддизму, індуїзму, християнства, окултизму, але в різних поєднаннях і пропорціях.

В.Б.Яшин пропонує розділити нетрадиційні релігії на три великі групи: реформаторські нетрадиційні релігії, що вважають своїм завданням радикальне перетворення суспільства й тому перебувають із державою в непримиренній конфронтації; ескапістські нетрадиційні релігії, які пропагують відхід від суспільства й держави в містичні індивідуальні осяяння або ізольовані комуни, які не вступають з державою та соціумом в жодні контакти; соціоінтегровані нетрадиційні релігії, що пропонують адептам підвищення особистого статусу і соціальну адаптацію за допомогою розвитку паранормальних здібностей та позбавлення від психологічних проблем і таких, що демонструють або повну аполітичність, або лояльність до суспільства й держави. У наведеній типології її автор не згадує жодної конкретної нетрадиційної релігії для наочної демонстрації ефективності своєї схеми. На наш погляд, цей поділ швидше констатує різні аспекти одного і того ж явища, яке на різних етапах своєї еволюції може демонструвати різноманітні способи взаємодії із суспільством і державою.

На думку автора статті, хоча кожна з наведених типологізацій містить важливі підходи до розуміння такого складного явища як нетрадиційні релігії, практично всі вони є спірними, їх складно узгоджувати одну з одною. Відсутність загальноновизнаної типології можна пояснити труднощами, з якими стикаються дослідники нетрадиційних релігій при виділенні їх сутнісних ознак — різноманітних віровчень,

способів їх функціонування й ставлення до світу. Проте, залежно від цілей, які ставить перед собою дослідник нетрадиційних релігій, будь-яка з існуючих типологій може виявитися ефективною.

Висновки

Під поняттям «релігійність» розуміється соціальна якість індивіда й групи, яка виражається в сукупності їх релігійних властивостей (наявності релігійної свідомості, поведінки, включеності в релігійні відносини). Застосування феноменологічних і герменевтичних методів дозволяє якнайповніше досліджувати соціальну діяльність нетрадиційних релігійних організацій. Нетрадиційні релігійні організації — це релігійні комплекси, які історично не успадковані від минулих епох певним етносом, не властиві його духовності, не вкорінилися в його побуті й культурі, а розповсюджуються в результаті місіонерської діяльності проповідників з їх історичної батьківщини. Нетрадиційними для певних етносів можуть бути як світові релігії, традиційні для інших регіонів, так і нові релігійні утворення, що базуються на ґрунті іншої традиції. Основними ознаками нетрадиційних релігійних організацій є: часовий; віросповідний; організаційний; віковий. Основними критеріями для типологізації нетрадиційних релігійних організацій є: об'єктивність дослідження, з урахуванням як загальних, так і особливих рис, властивих нетрадиційним релігіям; систематизація та історичне дослідження нетрадиційних релігій; демонстрація динаміки релігійного життя.

Список літератури

1. Бергер П. «Религиозный опыт и традиция» /Религия и общество. Хрестоматия по социологии религии. — М.: Наука, 1994. — 342 с.
2. Ильин И.А. Аксиомы религиозного опыта. — М.: Парогъ, 1994. — 448 с.
3. Джеймс У. Многообразие религиозного опыта. — М.: Наука, 1992. — 431 с.
4. Дворкин А.Л. Сектоведение. Тоталитарные секты. Опыт систематического исследования. — 3-е изд., перераб. и доп. — Нижний Новгород: Изд-во Братства во имя кн. Александра Невского, 2003. — 813 с.
5. Мчедлов М.П. Религиоведческие очерки. — М.: Научная книга, 2005. — 447 с.

И.В. Богдановский

ФЕНОМЕНОЛОГИЧЕСКИ-ГЕРМЕНЕВТИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ПОСТРОЕНИЮ ТИПОЛОГИЗАЦИИ НЕТРАДИЦИОННОЙ РЕЛИГИОЗНОСТИ

В статье рассматриваются основные подходы к построению типологизации нетрадиционных религиозных организаций на основе использования феноменологических и герменевтических методов исследования.

I. Bogdanovsky

FENOMENOLOGY GOING NEAR CONSTRUCTION OF CLASSIFICATIONAL UNTRADITIONAL RELIGIOUSNESS

In the article the basic going is examined near the construction of classification of untraditional religious organizations on the basis of the use of fenomenology methods of research.

УДК 130.2: 172.15

В.Н. Даренская, канд. филос. наук., доц.

ТРАДИЦИОННАЯ НАРОДНАЯ КУЛЬТУРА КАК ПРЕДМЕТ ФИЛОСОФСКОЙ РЕФЛЕКСИИ

Восточноукраинский национальный университет им. В.Даля

В статье дан анализ основных смысловых компонентов традиционной народной культуры, являющихся отражением актуального экзистенциального опыта. Показаны основные направления рецепции этого типа культуры.

Вступление

Традиционная культура (ТК) — это специфический способ организации жизнедеятельности, основанный на жестком, в той или иной степени ритуа-

лизированном воспроизведении доминирующих смыслов, ценностей и норм. Последние выступают «генетическим кодом» ТК; ценностно-смысловое ядро ТК опирается на принципы иерархичности бы